

ДЕКАБРЬ
15
ПЯТНИЦА
1939 он
№ 287 (2987)
Сэн 10 мүнэг

БҮРЯТ-МОНГОЛ ҮНЭН

ВКП(б)-ийн В.-М.
Обкомой ба
БМАССР-ий Верховно
Советдэй Президиумдэй
ОРГАН

АГУУХЭ АРАДАЙ АЛДАРТА ГЕРОЙ

ХУНГАЛТАНУУДЫЕ, ҮЙЛЭДБЭРИЙН ШЭНЭ АМЖАЛТАНУУДААР УГТАЕ!

АРАДАЙ ҮНЭН ХҮБҮҮД

Нэгэ жэлэй саад тээ—1939 оной декабрийн 15-да, манай агуухэ летчик, Советскэ Союзай Герой Валерий Павлович Чкалов болбол шэнэ самолетын испыталажа ябатаран набабаран байна. Нэгэ жэлэй саад тээ манай агуухэ ахэ орон, агуухэ советскэ арад, коммунистическэ парти хадаа өөрынгөө эрхэм хүбүүе, өөрынгөө шэнэ аригто баатарыг алдан байна. Нэгэ жэлэй саад тээ, Улаан Арми, советскэ авиаци хадаа өөрынгөө гайхамшаг боец, сталинскэ воколле, летчик-истребитель—комбриг Валерий Павлович Чкаловыг алдан байна.

Зүгөөр, Валерий Павловичын героическэ образ, тэрээнэй бүхэ миньнаа үгэсэн хэрэгүүдэн миний Чкаловай образ—энэ хадаа ярагшаа жүдхэхэ хүсэлзэриг, индустрированно хүсэн, айхгүй зүрхэн, дээдэ техникчесэ эрдэм ба хүдэлмэрийн большевистскэ стиль. Чкаловай хэрэг—энэ хадаа коммунизмын хэрэг, Лениний партинын хэрэг.

Валерий Павлович Чкалов—Горьковский областин, Василева Слобода селодо котельничгой бүлэд түрэн байна.

Нэн гэжэ бүхы орон, бүхы арад бүхы дэлхэй мэдэнэ. Энэ хадаа рюмфальна нийдэлгэ байгаа!

«Миний гарта хүснэй байгаа сагта, люденэйгөө газар хараха байгаа сагта, би хадаа самолетой штурвалыг бариха ябахаб»,—гэжэ нэгтэ Валерий Чкалов нүхэр Сталинга бөшөөн юм. Халдээн үгэдөө хүрөө, арадай герой! Нүүлэйгээ минута хүртэр самолетой штурвал гарнаа табиагүй.

Чкалов хадаа героическэ хэрэгүүдэ ахэ оронгойгоо алдар солын түлөө, өөрынгөө агуухэ арадай алдар солын түлөө хэдэг байгаа. Даруу зантай ба үнэн сэхэ нүхэр, Валерий Чкалов болбол миний илалта—бүхы советскэ арадай илалта гэжэ гэжэ хэлэдэг нэн. Энэнь зүб, арад ба Ленин-Сталиний парти хадаа харахуимэришэн Валерийе алдартэ герой-летчик болгоо.

Чкалов болбол «Манай транспортная рейс» гэжэ кинга соогоо бэшэ нэн:

«Сталин!—энэ нэрэ хадаа хэлэ миллион советскэ хүнүүдэ зоригжулан далитуудал, габина тээшэ, героизм ба баатаршалта тээшэ хүтэлдэг байна.

Г. Бедарев ба Г. Вальскын зураг.
(ТАСС-ын фото-клише).

УУЛЗАЛГА

Балташап, жогочар, Улаан Армиин д-броволон, бортмеханик, летчик-испытатель, Советскэ Союзай Герой, СССР-ий Верховно Советдэй депутат—энэ хадаа арадай гуданаа урган гаража, Сталинскэ эпоходо хүмүүжэһэн Валерий Чкаловай ажабайдалыг зам мүн.

1919 он. Залуу советскэ Республика хадаа гадаадын интервентүүдэй хүрэлмэлэ оронд байгаа. Октябрийн илалтыг хамгаалахаа арадай эрхэм хүбүүд гражданскэ дайны фронтдо ошожо байгаа. Тэрэ үедэ, 15 наһатай Валерий Чкалов болбол хүдэлмэришэн ангийн ба бүхы ажаллаа арадай дайсадыг бутахонисохо хүсэлтэйгээр, Улаан Армиин зэргэдэ найндурараа ороһон юм. Улаан Армиин зэргэдэ авиационно специальность олобошье, летчик болохо хүсэл Валерийн толгойлоо гарадаггүй байгаа. Уданышгүй, энэ хүсэлэнг хүсэлэн, настиин командовани хадаа авиационноо нургуулида Валерий Чкаловыг элгээбэ. 1923 ондо летчикүүдэй нургуулине дүүргэжэ, тэндэнгэ истребительн классаар дээдэ пилотажын, М-совекоо нургуулида ороһон байна. Тэрэнь дүүргэжэ, летчик-истребитель болоо нэн.

Авиационно техникыг шудалан, өөрынгөө эрдэм-мэргэжэлыг усаргалтагүй дээшлүүлэн. Ба өөрийн Чкалов хадаа Советскэ Союзай эрхэм пилотүүдэй нэгэн болоо нэн. Чкалов хадаа летчик байханаа гадна, мүн шэнэ самолетуудыг зохиогшо байгаа. 700-аад аянтын конструкциин самолетуудыг неслалтай, тэрэнийг штурмануудыг алуулэн, советскэ авиациин хүсэдалыг хүжөөжэ хэрэгтэ бүхы хүсээ үгэһэн байна.

Бүгдэнгөө холо, бүгдэнгөө дэгүүр, бүгдэнгөө түргэн нийдэхэ—энэ хадаа Валерий Чкаловай хүдэлмэридэ гол шухалан байгаа.

Бүхы советскэ арад, бүхы орон болбол Чкаловта дуралдаг нэн, тэрэний баатаршалта, шэнэ зориг, ухаггүй зүрхэн ба героизмооронь домогхордог байгаа. Чкалов!—энэ нэрэ үбэгэд хүгшэд, залуучууд ба үхибүүд бултадаа мэдэнэ. Чкалов!—энэ нэрэ гансал манай орондо бэшэ, мүн бүхы дэлхэйдэ алдаршаа.

1936 ондо, Москва—Ууд арал дүүвөө Чкаловай нэрэмжэтэ) маршудтайгаар, Валерий Чкаловай ба тэрэний экинаж—Байдуков ба Беляковай хэдэн гайхамшаг нийдэлгэ бүхы орон, бүхы дэлхэй ананжа байна. Энэ хадаа туйлай нэ нийдэлгэ байгаа!

Бидэнэй дабажа шадахагүй, тиме бэрхшээниүүд үгы! Бидэнэй туйлажа шадахагүй, тиме рекордууд үгы!»

Тиме Чкаловай дабажа шадаагүй, тиме бэрхшээл байгаагүй. Арктикын хүйтэн шөрүүн мулхон дайдыг, хасуу халхита хүйтэн Сибирине Чкалов дабаа нэн, холо ба түргэн нийдэлгээр дэхэйн рекордыг Чкалов туйлаа нэн. Энэниинг Сталиний нэрээр дабаа, энэниинг советскэ арадай нэрээр туйлаа нэн.

Сталин! Эхэ орон! Коммунизм!—эде нэрэнүүд болбол бүхы советскэ арадай тэмсэл ба ажабайдалай символ. Эде нэрэнүүдээр зоригжон, манай Улаан Арми болбол Монголой гоби талада японскэ самурайнуудыг бутахонисохо; Баруун Украина ба Баруун Белоруссийн аруудыг панскэ даралалтааа сүүлсөө; мүнөө Финскэ арайне помещикүүдэй ба капиталистнуудай даралтааа сүүлсөө; дайны прокат рнуудыг бутахонисохо, советскэ хилын аюулгүйг хангажа байна.

Манай орон—геройнуудай орон. Социалистическэ орон болбол хүн бүрийн бэлэг ба шадабаринуудай бадраха условинуудыг байгуулаа. Эрдэм шудалаха, наука, техникэ ба искусствын үндэрдээрэн хүрэхэ зам манай орондо хүн бүрдэ нээлтэтэй. Советскэ арад үлэрбүрн геройнуудыг түрэнэ, Чкаловта адалаа дэргэйн геройнуудыг хүмүүжүүлэнэ.

Советскэ авиаци—дэлхэй дээрэ тон хүсэтэй авиаци. Юб гэхэдэ, Ленин-Сталиний партиаг хүмүүжүүлэгдэнэ, арадай хүбүүд ба басагад тэрэний машинануудай штурвалда бууна. Тэдэнэр хадаа алдартэ герой Валерий Павловичын героическэ традицида нурана, тэдэнэр хадаа ямаршье нээ дайсанни, тэрэний хаанаашье ерөө наань, туулган мүндрөөрөн нээ сохиоор бэлэн!

Валерий Чкаловай ажабайдал, ажал-ябуулга болбол коммунизмын түлөө тэмсэлшэдтэ эрхэм жэшээ болоно.

Тэрэн тухай дурсалх хээрдөшье мүнхэ!

Тэрэний алдар оолож хээрдөшье амхахагүй!

Тэрэний легендарна нэрэн хээрдөшье мартагдахагүй!

Хонгё сольгё дуутай залуучууд, үлэлхэншье наа эршэм тэй доруунаар алхалхан үбэгэд хүшэд барандаа, алтарма гобор шэмэгдэнэ, электричествын ялалта гэрэлээр толотонон улаан булан тээшэ оло-олоороо ошонд.

Эдэнэр хадаа өөхөднөө кандидатүүдтэй—эхэ оронгойгоо үнэн хүбүүд, басагадтай уулзахань.

Уданын 7 час. Улан-Удын депогот улаан булан соо, тэндэхи хунгагшад—гэрэй эзэд эхэнэр нүүд, слесарьнууд, токарьнууд, служашинар ба бусад ерөөл Тэдэнэй дунда, хүүхуун доржун хөөрлөөн, энээлдээн таһаралтагүй орьёон байна.

Тус суглаанай түрүүлэгшэ хадаа Улаан-Удын Горсоветдэй депутатуудта кандидадар дэбжүүлэгдэнэ, депогот начальни—оронго нүхэр Федор Иванович Чирченкодо үгэ үгэбэ.

Городской Советдэй депутатуудта, тэрэний кандидат болгон дэбжүүлэн, ФЗУ-гэй коллективтэ нүхэр Чирченко халуун байсхангыг ба байрыг хүргэнэ. Саашань, өөрынгөө ажал-ябуулга тухай хэлээ, мэдүүлэ:—Ленин-Сталиний партинын хэрэгтэ түлөө сусаргагүйгээр тэмэ-

сэжэ, арадай агуухэ найдабарине үнэн сэхээр дүүргэхэ!»

Тэрэний бүүдэ, нүхэр Федор Чирченко түлөө агитаци ябуулхын тула найдалгата нюураар томилогдон нүхэр Даниин хадаа тус кандидатурын түлөө голосуудаа нэгэндуугаар үгэхынь сугларалтад-хунгагшадые урьалг.

Мүн, Железнодорожно Райондэй депутатуудта кандидадар дэбжүүлэгдэнэ, тус депогот механическэ цехин стахановец токарь—нүх. Сайбанов, хунгагшадайгаа урда выступалба.

Нүхэр Сайбалов болбол 1913 ондо үгтэй тарашанай бүлэ соо түрэн юм. 1935 ондо хойшо, энэ деподо хүдэлмэрижэ байна. Алхан юрын хүдэлмэришөөр ороо нэн. Мүнөө үндэр разрядтай токарь болоо.

Тус кандидатай түлөө агитаци ябуулха найдалгата нюу нүхэр Любимский ба хунгагшад дундааа высунпалагшад хадаа нүхэр Сайбановой кандидатурыг халуунаар байшааба.

Хунгагшад хадаа энэ уулзалгыг тон халуунаар үнгэрбэ.

Дамбиев.

НИМА ПУНСУКОВ

Хори. Удын сомоной, Сталиний ба Кир-вэй нэрэмжэтэ колхозуудай колхознигууд хадаа хунгалтын урда тээхи суглаагаараа, Хорин аймагдэй Советдэй депутатуудта кандидат болгон нүхэр Нима Пунсуков дэбжүүлэн байна. Нүхэр Пунсуков болбол Сталиний нэрэмжэтэ колхозой член. Хорин юнэн онгоо хойшо хонин ажалда хүдэлмэришэ.

Хорин аймагдэй, Удын сомоной Нарнай-Убэр райондэй, үгтэй шадалтай тарашанай бүлэдэ түрэн байна. 17 наһа хүртөөр аба ажы хоёртоо хамта, өөхөднөө бөшхөн ажахыда хүдэлмэрижэ нэн. Энэ нютагтай байд нөдэй барлаг зарсан боложо, баяргүй зүдэрүү байдал үзэһэн байгаа.

Уданышгүй, Октябрыскэ революци мандажа, эрхэ сүлөөгөө элэжэ эхилэ нэн. 1929 ондо зүүн-

Хасуртай нютагта эмхидхэгдэнэ «Очин» гэжэ колхоздо ороһон юм.

Нүхэр Пунсуков болбол үнэн сэхэ хүдэлмэрингөө ашаар, колхозойгоо түрүү стахановец боложо шааа. Жал бүхэндэ 600 наа 1000 хүртэр хонидыг харуулалжа, отлично байнаар ондо оруулдаг байна.

Зоотехническэ ба санитарна хэмжээбуулгануудыг жэшээтэ байнаар табия Бетвразын заабынуудыг акуратаар дүүргэнэ. Хонидон ходо тобир тарган байдаг.

Удын сомоной колхозууд хадаа, өөхөднөө кандидат, арадай үнэн хүбүүн, нүхэр Пунсуковые наатар мэдэнэ. Тэрэний түлөө голосуудаа үгэжэ, Сталинскэ блогот шэнэ илалтыг хангалсан.

О. Улинский.
Ев. Уланский.

Кандидадуудта уулзаба

Хори. (Телефонор абаба). Гайхан, Аймагдэй Советдэ хунгаха хунгуулиин Кооперативна №1 округой хунгагшад—Октябрыскэ революциин XX дохи жэлэй нэрэмжэтэ пром. аргенин хүдэлмэришад, служашинар суглаан боложо, Аймагдэй Советдэй депутатуудта кандидадар дэбжүүлэгдэнэ, аймгуудсоомой түрүүлэгшэ нүх. Лев Сергеевич Петинөөхтэй уулзаба.

Хунгагшад болбол өөхөднөө кандидат, большевистскэ партинын хэрэгтэ эсэстэ хүртэр преданье ба арадай үнэн хүбүүн нүх.

Петинөөх хүндэтгэгээр хүлээн угтаба.

Хунгуулиин Советскэ №3 округой хунгалтай болбол депутатуудта кандидатаа—Хорин сельсоветдэй түрүүлэгшэ нүх. Екатерина Петровна Рудковатай уулзаба.

Тэрэналэн, депутатуудта кандидатууд нүхэр Иван Андреевич Горшковтай, Шоймпол Гомбоевтой, Кирилл Антакинович Антакиновтай уулзалганууд болоо.

Лиги нацийн комитедэй түрүүлэгшын телеграммада советскэ правительствын харюу

Декабрийн 12-то, Наркоминдел болбол Женевэ (Швейцари) городноо Лиги нацийн ассамблейн, финляндскэ асуудалаар комитедэй түрүүлэгшэ г. де Маттаа нимэ телеграммыг абаба:

„Ассамблейгээр би болгогдон ба угсавай 15 статьягй ёһоор зарлагдан комитет болбол дары сагаа сэрэгтэй ябуулгануудыг зохиож, ассамблейн хамааралтайгаар мирые байгуулхын түлөө хэлсэгнүүдэ эхилхыг урьалан, СССР-эй правительстводо ба финляндскэ правительстводо яаралаар хандана. Тэндэ хабаадагша Финляндий энэниинг зүбсөөнэ. СССР-эй правительстводо хадаа энэ урьалыг абахаар ба сэрэгтэй ябуулгануудыг баяр зохиоохор бөлөг гү гэнэ мэдэсэдыг үгсөө, вторник, болотор абахааба гэжэ этигэнэб.

Комитедэй түрүүлэгшэ Хоже-Циеро де Матта.

Тэрэ үдэртэн—декабрийн 12-то, Советскэ правительствын зүгсөө, нүхэр В. М. Молотов болбол г. де Маттада нимэ телеграммаар харюусабэ:

„Финляндскэ асуудалыг зүбсөн хэлсэгнүүдэ хабаадалсхыг уриһандатнай, госпдин түрүүлэгшэ, танда СССР-эй Правительство баясхан ахүргэнэ. Гэхэтэй хамта, СССР-эй Правительство болбол госпдин Ассамблейн асуудалда харюу болгон, декабрийн 4-дэ элгээгдэнэ телеграмма соо хэлэгдэнэ шалтагаангаар, Советскэ Правительство хадаа энэ урьалыгтай хүлээн абахаарта тоолонгуй гэжэ танай мэдэрэмжэдэ хүргэнэ.

Молотов.

ЛЕНИНГРАДСКА ВОЕННЭ ОКРУГОЙ ШТАБАЙ ОПЕРАТИВНА МЭДЭЭ

Манай сэрэгүүд хадаа декабрийн 12-й үдэртэ, зүбүрлэдэ урагшаа дэбхилнаа үргэжэ нэн байна.

Ухтинскын зүгтэ бидэнэрээр гүрэнэй хилнээ 92 км. баруулаа Маркьярвн нютаг эзэлэбэ.

Петрозаводскнаа баруун тээшэ манай сэрэгүүд Ладжонко нуурий эрвэдхи Хунтила село ба Пикьярвнтаа Сердоболь ошонон түмэрхэргын Конпиноя станцине эзэлэн байна.

Манатай ба хуунги үүлэтэй

бидэн дээрнээ, авиациин боевой ябуулганууд болоогүй.

Декабрийн 13-да манай сэрэгүүд Ухтинскнаа баруун тээшэ гүрэнэй хилнээ 105 километртэ дэбхилэ.

Петрозаводскнаа баруун тээшэ бидэнэр Питкьярвн Сердоболь түмэр харгы дээрхи Бителы станци ба нютаг эзэлэгдэбэ.

Сагай уларил мүү байһан дээрнээ авиациин боевой ябуулганууд болоогүй.

ДУНДА ХУРГУУЛИНУУДАЙ СТАРША КЛАССУДАЙ БАГШАНАРЫЕ ТОМИЛОЛГЫН БА ГАРГАЛГЫН ШЭНЭ ГУРИМ

РСФСР-эй Наркомпросой прикаар дунда хургуулинуудай 8 ба 9-10-дахы классуудай багшанарыг томилогто, ондоотөө элгээгдэ ба гаргалта тухай шэнэ гурим байгуулагдаба.

Дунда хургуулинуудай багшанарыг хүдэлмэридэ томилохо, ондоо-

тээ элгээгдэ ба хүдэлмэришөөн гаргахыг эрхэ Арадай гэгээрэлэй хилсарай ба областной таһагуудта олгогдонэ. Ондоотөө элгээгдэ ба хүдэлмэришөөн гаргалта тухай бүхы ушарнуудыг эрхэбэ РСФСР-эй гэгээрэлэй наркомдо мэдэсэжэ байха ёһотой болоно.

Валерий Павлович Чкаловый нүгшэнхөө хойшо 1 жэлэй гүйсэһэндэ

В. П. Чкалов

тухай летчигууд—геройнууд бэшэнэ

ДЭЛХЭЙН ГЕРОЙ, БОЛЬШЕВИК

Чкалов! Энэ нэрэ нэрлэхэдөө, пилотууд болбол огторгой өөлө хардаг ба манай ороной тов оныдтой пилотой бата гараар шалгадана, боевой истребитель гайхамшаг эволюцие ханадаг байна.

Энэ хаяхан хэдэн мянгад нимэ булад шууунууд хадаа Монголой гол талда болон дайнда өөлөдөг булад хомонуудай, снарягууд ба бомбонуудай хүснүүдэ дайсаан толгой дээрэ бүртэ шангаар буулгаһан байна гэжэ хэн бүхэн мэднэ. Агаарай гайхамшаг баатарууд—советскэ летчигууд хадаа Сталинска амаршалга ба сүлөө Баруун Украин ба Баруун Белоруссини арада баһал нимэ шууунуудай далинууд дээрэ абаашан байна. Чкаловый гараар шалгадана машинануудай боевой байлшанарай түлөө тэрэниие ханадаг ба баясхалан хүртэгдэг байна.

Чкалов! Энэ нэрэ хадаа Москва—Мулһетэ океан дээгүүр Камчатка хүртэр, Москва—Хойто полюс дээгүүр Америка хүртэр хэдэн туйлай эхэ ба зоримгой нилдэгтэй таһарашагүй холбоотой. Үнэхөөрөө, энэ хүн хадаа агаарай гүн экспериментатор байгаа.

Чкаловый образнь арадай үлгэрүүдтэ, легендүүдтэ мүнхэдөө хадугданхай. Арадай хүбүүн арадай герой болоо. Тэрээ

нэй нэрээрэн колхозууд, заводууд, пароходууд, селонууд ба городууд нэрлэгдэнхэй. Валерий нэрээр хүүгэйе нэрлэнэ. Чкалов тухай нийгнүүд ба поэмнүүд бэшэнэ, шүлэгүүдэ зохино, дуунууды дууладана. Тэрэ эрэлхэг, хурса шарафе скульпторнууды мүнхэлэнэ.

Чкалов болбол суутай ба хүсэтай байгаа, омог, доржуу, зүрхэтай, илдам ба шаруун, ажабайдалда дуралдаг ба үхэлөө айдгүй, арада инаг ба дайсадна айдгүй—Энотойа хүн байгаа.

Чкалов шэнги, нимэ хүбүүе дэлхэйдэ үгэһэн арад алиэргэ олон-яна ба сложнб, энэ образ тимэ олон-яна ба сложнб. Чкалов болбол бүхы дэлхэйдэ героическа гэжэ мэдэрэгдэнэ, хоёр гайхамшаг габияа хэһэн байна. США-да болон, арбамянганай митинг дээрэ ораторнуудай нэгэн ингэжэ дэмы хэлээгүй:

—Чкалов хадаа Советскэ Союзай Герой байхада Москваа гараһан аад, Америка дэлхэйн герой болохо ерөө.

Эрэлхэг ба айдгүй большевик, сталинска питомец Чкалов тухай дурсгал хадаа гансал советскэ арадуудай зүрхэнүүдтэ бэшэ, мүн бүхы прогрессивн хүнүрэлтэнэй зүрхэнүүдтэ мүнхэдөө байха.

Полковник
Г. БАЙДУКОВ—
Советскэ Союзай герой.

АГУУХЭ ЛЕТЧИК

Валерий Чкалов болбол арбаантай ханадаа, байн дураараа Улаан Армида ороһон байна. Чкалов хадаа үшөө тэрэ үелэ, агаарта нилдэгтэй ба тулалдаанууд тухай бододог байгаа. Эдир Чкалов болбол самолетууды ремонтотолгын сервисно хүдмэрини үелэ машинануудай элдэб частнууды байтар шэнжлэг, далиты конструкцинуудай бүхэжүүлгын законууды үзэлэг, даалгадана хэрэгтэ тон ролдостойгөр ба анхаралтайгар хандадаг хэн.

Техничес гайхамшагаар мэдлэг ба нилдэг гэдэн хүсэл хүсэл, Валерий манай исынчель-летчигуудай ханибарсаата бүлэдэ асаранан байна. Конструкторнуудта, тэрэнэй удхатүгэс ажаглалануудай авиационно наукада шэнжүүд амжалтанууды туйлалтада хүртэһэн байна. Манай военна авиаци хадаа самоледэй боевой хүснэ шалгадана хэдэн арбаад нарижуулгануудаараа, Чкаловта уялгатай.

Чкалов болбол биенэртэ, испитатель - летчигуудта эрхмн жашаа болдог хэн. Тэрэ хадаа испитанинууды тэсэмтэйгээр ба тон наяр хэдэг бэлэй. Нэгтэ, 45 минутын торшо соо, 250 мертво петанинууды хэһэн юм.

Чкалов болбол дала гаран системнүүдэй самолетууды агаарта шалгаһан байна. Тэрэ хадаа истребительнууды, бомбардировщи-гууд, разведчигууд, штурмови-гууд, спортивна ба пассажирскэ машинанууды жоолодон аюудадг хэн.

Хойто полюсаар дамжан Амери-ка тэһэе ошһон шэнэ зам та-биша, XX-дахы зуунжэлэй Колумба—Чкаловый нэрэн леген-дарна болоо. Чкаловый амжалта-нууд болбол манай эпохын агуу-хэ илалтануудай историни хуу-дануудта бэшгдээ.

Чкаловта адал нимэ герой-нууд болоходо, гэжэ манай советскэ хүүгэд хэлэнэ. Валерий Чкаловый нэрэн манай залуу-шуудта, эрэлхэг зоригой ба баа-таршагын, алдар солын ба ге-роизмын символ болоо.

Чкаловый нэрэ хадаа хэдэн мянгад шэнжүүд геройнуудай нэрнүүд соо тодор харадана. Тэднэр болбол сталинска сокол, агуухэ большевик-летчик Валерий Чкаловые ходоодо ханажа, эхэ орон-йгоо арадуудай, боль-шевикуудай партини алдар солн түлөө, гайхамшаг хэрэгүүдэ зохион байгууана.

М. ГРОМОВ—комбриг,
Советскэ Союзай Герой.

А. Ляпидевский—
Советскэ Союзай Герой.

МАНАЙ САГАЙ АГУУХЭ ЛЕТЧИК

Нэгэ жэлэй саад тээ, 1938 оной декабрини 15-дэ, хэсүү хүшэр мэдээсэл дэлхэй дүүрэн ба манай эхэ орой олонмиллион ажаһадай ууһн мэдэрэлдэ гүнзгы шаналаа үүсхэн байна.

«Чкалов нүгшөө».

Правительствен мэдээсэл соо хэлэдэ: «СССР Союзай прави-тельство болбол, энэ оной дека-брини 15-дэ шэнэ самолетые испиталаха үедөө манай сагай агуухэ летчик, Советскэ Союзай Герой Вухер Валерий Павлович Чкаловый үхэһэн тухай гүнзгы шаналтайгаар мэдээсэл».

Советскэ арадай гайхамшаг хү-бүүдэй нэгэн нүшэһэн байна. Хайра һэхэлгүй үхэл хадаа, ге-роизмын ба эрэлхэг зоригой сим-вол болоһон нэртэй хүнэй ами-нһеннь талалһан байна.

Чкалов хадаа советскэ летчи-гуудай дунда үргэнээр танигда-даг ба гүнзгыгөөр хүдэлэлдэгдэ-дэг байгаа. Арадай герой, алдар-та советскэ патриот, шэн эрчи-гтой үнэн сэхэ сталинска пиомец байһан тулдан, тэрэниие со-ветскэ орон инагладаг байна.

Хүдмэришэнэй хүбүүн ба өөрөө хүдмэришэн, Валерий Чкалов 15 наһатай хүбүүхэн аба-хадаа, өөрнөө бүхы ажабай-далы хүдмэришэн ангиһа ба бүхы ажалшан арадай дайсадай тэмсэлдэ зориулахын тулада, Улаан Армида һайндуураа оро-

һон юм. Тэрэнэй шэн зориг, баа-тар зүрхэн ба дуурай тиг хадаа ажабайдалайн замые—летчигой замые уридаһан нэ-вэн байна. Чкалов хадаа сагаһаа хойшо энэ профессидэ эрмэлздэг байгаа. 1923 ондо, Чкалов бол-бол истребительнуудай класстар дээдэ пилотажын, Московскэ бургуулида орон ба тэрэниие олчичо показательнуудтайгаар дүүргэһэн байна.

Хүдмэришэн - Таряшанай Улаан Армида Агаарай хүснүү-дэй частнуудта хүдмэришэ ба науучно-шэнжэлгын инсти-тудай даабарлар нилдэхэ зуураа, Чкалов болбол нилдэгн искусстводо новатар байһанаа харуу-һан байна. Чкалов болбол дээдэ пилотажын техникы, мангалжа истребительнэ машинанууд дээрэ сэг үргэжэ нарижуулан байна. Летчигууд хадаа Чкаловые дуурахаа—үнгэрэхэдөө, дуу га-рхыһень, абаһынь дуурахаа оролддог хэн.

Летчик-испытательни хүдмэ-ри Валерий Павлович Чкаловые эхэ һонирхууладаг байгаа.

1933 ондо залуу пилотой хэ-тын нанах хүсэлдөө, Чкалов ха-даа нэгэ авиационно завод дээрэ летчик-испытательнэ томилогдон байна. Чкаловый баатарн хизар-байгаагүй. Чкалов хадаа боевой машинанууды шалгаха хүдмэ-ридэ туйлай эхэ өнөргөөр ба

АРАДАЙ ГЕРОЙ

Эхэ оройгоо үнэн хүбүүн Валерий Чкалов болбол агуухэ хэрэгтэ—гүрэнэй хүтэбэригдэ хабаадалгы тэрэнэй һайдан өөрнөө арада преданнээр алба хэһэн байна.

—Би, инаг эхэ оройгоо ба тэрэнэй гайхамшаг агаарай Фло-ид алдар солн түлөө хүсэша-далаа гамнангүйгөөр хүдмэрил-хөөр найзуулаб. СССР Союзай Верховно Советэй депутатай үн-дэр нэрэ харуулахын тула бүхы хүсөө гаргахб гэжэ үзэе үгэ-нэ—гэжэ һунгагшадангаа суг-лаан дээрэ Чкалов хэлэ хэн.

Валерий Чкалов болбол өөрн-өө наһанай ээс хүртэр, энэ клят-ваа эдэршөггүйгөөр дүүргэжэ ялаа. Тэрэ хадаа өөрнөө һунгагшадтай бата барисаа бай-гуулаа, тэднэй тулада ба бүхы Горьковскэ хизаарай тулада ехэхэн хэрэг бүтэһэн байна.

Чкалов болбол ажалшадай бэшгүүдтэ сталинска нэргэсэр ханадаг хэн. Нэгшье асуудалда, нэгшье гомолдло харюу үгтэй-гүйгөөр орхилдоггүй байгаа.

Агуухэ летчик болбол манай оройн бүхы арадуудтай бата ниг-

та холбоотой байгаа. Москваһаа Америка хүртэр гайхамшаг нил-дэгтэ дүүргэһэнэй һүүлдэ, Чкаловһаа нигэжэ асуугаа хэн:

—Танай экипаж болбол баатар-шалгын источнигы хэанаһаа

абадаг байнб?

—170 миллионно советскэ арадай, бидэндэ дүтэ байһанайн мэдэрэлһээ, хүндэтэ эхэ орон ба нүүхэр Сталин хадаа биднэр тушаа анхаралаа табижа ба наал-сажа байһанайн мэдэрэлһээ баатар зоримгойн источнигы аба-наһи,—гэжэ Чкалов харуусаһан байна.

Летчик—самородок Валерий Чкалов хадаа оройд баатар-нуудай хүсэтэ угай типичнэ түлөө-лэгшын мүн. Тэрэнэй үргэн мү-рэтэ боёһон, баһаар энебхил-һон шарһаһан бата этнэл, энерги ба хүсн орьлодог хэн.

Валерий Чкалов болбол бүхы гэрэлтэ һайхан, благородно ажа-байдалаа өөрнөө эхэ орондо, өөрнөө арада, большевикуудай партида бүрин үгөө. Арад хадта тэрэн тухай дурсхалы мүнхэ-дөө мартахагүй.

Полковник М. ВОДОПЬАНОВ—
Советскэ Союзай Герой.

ханагтайгаар ороо. 70 гаран-лын конструкцинуудай самоле-дууд, летчик Чкаловый хабаада-гатайгаар испитанида ороо.

1935 оной майни 2-то, москов-скэ аэродром дээрэ, залуу летчик Валерий Чкалов болбол нүүхэр Сталинэй хаража байхадан, дээ-дэ пилотажые демонстриваа-һан байна. Чкаловтай уулзахадаа, нүүхэр Сталин болбол, юундэ ш-рашот хэрэглэнгүй, холм маш-наа абархааа оролдот гэжэ тэ-рэнһээ асууһан байна.—Мате-риална частнь эхэ үнэтэй гэ-жэ, тиймһээ гүрэндэ гарна хэ-жэуиё летчик бүхэн оролдон гэжэ Чкалов харуусаа хэн. Ти-хэдөн, нүүхэр Сталин историческа үгнүүдэ хэлэ хэн.—Таанарай аминаһан амаршые машинаһаа үнэтэй байна.

Тэрэ үдэрһөө хойшо, Чкалов эрид ондоо боложо, хэрэгтөгүн эдирхэгнүүдээ арсадаг боло-һон ба өөртөө эхэ эрилтэнүүдэ хэдэг болоһон байна.

Энэнтэй хамта, инаг эхэ оро-ноо бүхы дэлхэйн урда алдаршуу-хаар, ямар-нэгэн гайхамшаг габияа гаргаха хүсэл Чкаловта түрэнһэн байна.

Хүсэлнэ хүсэлдэбэ. 1936 оной июньдэ, нүүхэр Сталин болбол Москва—Франц II сифын галар—Петропавловска-на-Камчатке маршруттайгаар нилдэгтэ хахэ зүбшөөрэлэе Чкаловта ба тэрэ-нэй нүхэд Байдуков, Беляковта үгэһэн байна.

Бүхы орон хадаа героинууд-летчигуудта ба тэрэнэй леген-дарна романдир Чкаловта, бааска-

ланта нэгэн наһалаар алигаа ташаа. Парти ба правительствын хүтэбэригдэгдэй барай халуун үгнүүдэе самоледой бууһан, хо-жомын Чкаловый нэрээр нэрэ-лэгдэн тэрэ холын Уд арал дээрэ-радио асарба:

«Гайхамшаг нилдэгтэе амжал-тайгаар дүүрэхэтээе хамта, ахадүүгэй мэндэе ба халуун амаршалгые хүлээн абагы. Таанарай баатар зүрхэндэ, шэн зоригто, тэсэмтэй ба шэн батада, мастейство омогрхонб!».

Валерий Павлович Чкалов ба тэрэнэй алдарты экипаж болбол правительствын дээдэ шагна-лаһан байна. Сталинска «марш-рут» гэжэ Чкаловый өөрнэй нэ-рэлэһэн, тэрэ маршрутдаар гайха-шаг нилдэгтэ хэһэнэй түлөө олгогдон, Советскэ Союзай Ге-ройн нэрээр, алдар соло хадаа Валерий Чкаловые улам ехэнүүд амжалтануудта зоригжуулаа. Чкалов хадаа туйлаһан хизаарлаагүй. Тэрэнэй талантта натурань шэнэ габиянууд тээшэ-таланан байна. Чкалов болбол Хойто Полюс дээгүүр Америка хүртэр нилдэгтэ болохо байһа гэжэ баталан тодорчулаа хэн.

Эсэстэ, эмшье нилдэгтэе зүб-шөөгөө. Энэндэ Валерий Чкалов тон наяр ба тон бодомжтой-гөөр бэлэхжэ эхилэһэн байна. Нилдэгтэ 1937 оной июниин 18-дэ эхилэ хэн. Айхагүй зүр-хөөр, шэн зоригорго Валерий Чкалов бүхы дэлхэй гайхуулаа.

Нүүхэр Сталин ба тэрэнэй со-ратнигууд болбол легендарна эки-

ЭРЭЛХЭГ ХАНИ

Манай үсын агуухэ летчик Валерий Чкаловый трагическаар үхэһэнһээ хойшо нэгэ жал үнгэ-рээбэ, гэбэшье тэрэн тухай, тэ-рэнэй ажабайдал тухай дурса-сал, мүнөө үдэрэйкидэл, эли һонор һанадана.

Чкалов хадаа нилдэхэ хэмгүй оролддог хэн. Хүсэд эрдэмгүй байһашье, Чкалов болбол тэрэниие авиационно бургуулида оруулын эрэлтэ хэжэ өөрнөө туйлаһан байна. Хэтын нанах хүсэлдөө. Волжскэ кочегар, летчик болоо хэн.

Чкалов хадаа летчик-испита-тель боложо, тон шэнэ түргэн машинануудай аэродинамикин наггн июсые танин шудалһан байна.

Өөрнөө эхэ орондо инагла-лаар Валерий зүрхэн дүүрэн байгаа. Чкалов болбол тэмээс ба ажабайдалай унтарашагүй факел болгон, урагшаа—ерөөдүн эрхмн байхан байдал тээшэ, коммунизм тээшэ хүсэтэ хүдэлөөһэй символ болгон, нүүхэр Сталинэй нэрэе сөжжэлэе хадужа ябаһан байна.

1936 ондо, Валерий Чкалов тү-рүүшын Сталинска даабарни дүүргэһын түлөө зоримгойгөөр ороо. Арктика тээшэ, бүүнгүй холо нилдэгтэ бүхы бэрхшээл-нүүдэе илан дабахын тулада тэ-рэнтэй хамта хүдмэрилэхэ золтой байһанаа омогрхонб.

Бэрхшээлнүүдтэй тэмсэхэ барагдашагүй хүсэлээ, шэнэ габиянууды туйлаха хүсэлээ

хантайга болгон. Чкалов болбол 1937 ондо, хойто полюс дээгүүр Аме-рика тээшэ нилдэгтэ үшөө бүр-тот зоримгой ба тон бэрхшээл нилдэгтэ бэлэхэнэ. Нилдэгтэ-шье хөглөжэ, манай оройн алдар солһень бүхы дэлхэйдэ суур-хууһан юм.

Парадта уулзалганууд, байрай вечериүүд хадаа Валерийе һамаа-руулангүй. Чкалов хадаа эхэ орон-до бусажа, даабарини дүүргэһэн тухайгаа нүүхэр Сталинта түргэн рапорталхаа яраһан байна.

Пароходой палуба дээрэ, нэгэ мэдээжэ американскэ миллионер хадаа Чкаловый халууда эрэл,

—Та баянгүт?—гэжэ асуугаа хэн.

—Тиймэ, тон баян.

—Баянтай юугээр харагдаха байнб?

—170 миллионтойб.

—170?! Юуб? Түхэриг гү, али доллар гү?

—Үгэ, 170 миллион хүн, тэднэр наһа хүдмэрилдэг, тэдэндэ би хүдмэрилдэг бай-наб.—гэжэ гайхалһаа американец-та Чкалов харуусаа хэн.

Эхэ оройгоо ба өөрнөө арадай ашиг түһын түлөө тэмээс ба хүдмэрилгэ болбол Валерий Чкаловый ажабайдалай ганган-лэ зорилгон байгаа. Чкалов бол-бол бүхы ажабуулгадаа, арадай ба большевикуудай партини үнэн хүбүүн байгаа.

Комбриг А. БЕЛЯКОВ—
Советскэ Союзай Герой.

БОЕВОЙ КОМБРИГ

Октябрьскэ байлдануудай үелэ арадуудай эол жаргалай түлөө өөрнөө ами бэсье үгэһэн ге-ройнуудай, боевүүдтэй зэргэ-лүү, эн, Крестевскэ ханада, ком-бриг В. П. Чкаловый урза хадгагдатай.

Валерий Чкалов болбол сүсара-шагүй большевикууд гайхамшаг героическа ажабайталые үнгэр-гөө. Даруу, эсэмтэй труженик Чкалов хадаа туйлаһан амжалта-да һанаагаа амрадаггүй, харин улам мэртэждэг, улам бүри ургадаг байгаа.

Чкалов болбол өөрнөө илалта-бүхэниие шэнэ, бүри гайхамшаг илалта туйлаха түрүүшын алхам гэжэ тоолдог байгаа. Амжалта бүхөөнө шэнжүүд, үшөө бүри эхэ амжалтанууды туйлаха уялг гэжэ сөмөөг хэн.

Чкалов хадаа бүгдэндэ мэдэ-жэ. Тэрэ болбол алдар сомоор, бүгдэлитын инаглалаар хүрээ-лэдэхэй байдаг бэлэй. Энэ хадаа Чкаловые улам зориг-жууладаг хэн. Чкаловый хүснүүд ба хүдмэрилэхэ хүсэлнэ үдэр-һөө үдэртэ ехэдэг хэн.

Чкалов болбол испитатель-лет-чигой эршэмтэ хүдмэриине, депу-татак ба партийна даабаринууд-ые эрхмээр дүүргэгтэй зохил-

дуулан аюулдаг байгаа. Угһа гэжэ практическа дүришлэлтэ ба холы урд хараха шадба-герита Чкалов болбол бодогоор о-ленинско-сталинскэ тишын, үрэнэй дейтель байгаа.

Военна летчигууд болбол сүсара-шагүй дуразоригһын, героизм ба эрххэгшын түлөө комбриг Чкаловые халуунаар инагладаг хэн. Хүдмэришэн-Таряшанай Улаан Армиин боевүүдэй эрхмн чертануудын, коммунист түлөө тэмээсэлдэ хэбэршөггүй дура-зоригһын эхэ оройн дайсада, партини дайсада эсэмтэй дура-гүй өргөн Чкаловый образда харагдана. Улаан Армиин залуу летчигууд хадаа шэн хатуу ха-рактер, баатаршалгын жэшээ Чкаловһаа абант.

Манай залуушуудай халита үгэһэн болбол комбриг Чкаловые хэзээшье мартахагүй. Дэлхэйе тейрон нилдэхэ энэ Чкаловый унтарашагүй хүсэлнэ бэе үүгэдэ-хэ,—юб гэхэдэ, манай само-ледууд хадаа эгээт бата далитай, манай летчигууд хадаа тон сүсара-шагүй баатар зүрхэнүүдтэй байна.

Комбриг И. СПИРИН—
Советскэ Союзай Герой.

пашье амаршалаһан амаршалга соогоо бэшэ хэн:

«Гайхамшаг италатайтай дашмардуулан, Таанары амар-шалнабид».

Москва—Хойто полюс—Амери-кин Ходбоото Штадууд маршруттай героическа нилдэгтэ хадаа бүхы Советскэ Союзай ажалшад инаглал ба баарлагые үүсхээ.

Табиһан зоригтоо дүүргэхэ хэ-рэгтэ хаалта гэшые мэдэдэггүй, шэн зоримгой ба баатар зүрхэтэ советскэ летчигуудаар омогрх-нобид.

Таанарые тэбэрин, гарнуудтай бааринабид».

Американаа эхэ орондоо геро-йнуудай бусалга хадаа триумфал-на жасгаал болоһон байна.

Горьковскэ областин ба Чу-вашскэ республикин ажалшад бо-л Чкаловые СССР-эй Верховно Советэй депутата һунгажа, өөрнөөгөө интересүүдэй хамага-налгы, Ленин-Сталинэй партини хэрэгтэ эсэстэ хүртэр предане, арадай үнэн хүбүүнэ наада хэн. Хоёр миллион хахад һунга-шад хадаа Национальностнуудай Советэй депутатай мандагы нэгэнһаналтай тогтоолоор Чкаловта баркулаһан байна.

Валерий Чкалов болбол амина-һанайгаа һүүлшын минута хүр-тэр, арадай үнэн туһамарһан байгаа.

Чкалов тухай дуунууд ба ле-гендүүдэе арад зохиһон. Пе-дүүд ба художнигууд, өөөһыг-жэе зохиһонды тэрэндэ зориу-лана. Хэлэн зуугаад ба мянгад

портретүүд ба скульпторнуудта арадай геройн тухай шарай харуулагдана. Арадай дууһа ба үлгэрлэд, ашугууд ба акынууд, өөөһынөө зохиол соо агуухэ летчигой образые харуулана.

Парти, агуухэ Сталин болбол манай сагай агуухэ летчигой жэһэнүүдэр ба шаһануудар нэбтэрэнһэн героинуудые—Чка-ловый достойно даагшамые хүмүү-жүүлэна. Тэднэр болбол советскэ оройн дайсадые ходоодо, Чкалов-та адалар иладг ба илажа байна.

Хэдэн мянгад сталинска сокол-нууд болбол огторгойе штурмова-лажа, хизааргүй эхэ агаарай дайдые булад шууудай үбсүү-гээр түрин дабажа, баатар Чкаловта адал байхаа оролдот. Тэднэр болбол Валерий Павло-вич Чкаловый агуухэ хэрэгтэ-дэе ба габиянуудые арихха-дэе хэзээшье бэлэн. Баруун Украина ба Баруун Белоруссин ахадүүнэрые панска даралтаһаа сүлөөлэхэ гэдэн, правительствын даабарини Улаан Армиин зэргэдэ шэн зоримгойгөөр дүүргэжэ, Агаарай Улаан Флотой летчигууд болбол эхэ оройгоо, арадаһаа, большевикуудай партини, арадай вождэ агуухэ Сталинэй алдар солһа түлөө шэнэ байлдануудта ба шэнэ илалтануудта бэлэн байна.

Харюусалгата редактор
Р. БИМБАЕВ.